

SLOGSTORPS MÖLLA

Del 4

I sin livstid satte Nils Hansson Önsberg 16 barn till världen, men alla uppnådde inte vuxen ålder. I bouppteckningen efter honom efterlämnade han tre barn i första giftet och sex barn i det andra. Men vad hände med dessa barn, vart tog de vägen? Här följer en kort genomgång innan släkthistorien fortsätter.

Christina Nilsson gifte sig den 27 oktober 1754 med åbobonden Pär Nilsson från Sjöbo. De sålde gården i Sjöbo och flyttade till Silvåkra. Här avled Pär 1785, 78 år gammal. Christina flyttade till Omma gamla mölla där hon avled den 20 mars 1803, 74 år gammal.

Gunilla Nilsson gifte sig den 7 april 1754 med drängen Nils Knutsson från Sjöbo. De flyttade först till Araskoga, senare till Oderup. Gunilla avled här den 13 mars 1787, 55 år gammal. Nils avled 1799, 70 år gammal.

Jöran Önsberg flyttade till Malmö där han skrevs in på smedämbetet den 9 februari 1761. Blev gesäll den 13 januari 1764 och gifte sig, troligen i Malmö, med Ingri Malm Jacobsdotter. Inflyttade på Öveds mölla nr 22 år 1768. Avled av hetsig feber sommaren 1772, 37 år gammal. Deras yngsta barn var sex månader gammalt.

Drängen Åke Nilsson på Omma mölla gifte sig den 21 maj 1766 med pigan Una Jönsson och flyttade till Kurremölla nr 2 i Röddinge socken. De fick två barn som båda dog innan de var sex månader.

Åke Nilsson var far till två oäkta barn under sin tid gift man. De föddes 1769 respektive 1778. Efter 1778 finns inga spår efter Åke Nilsson i Röddinge.

Sven Nilsson flyttade till Slogstorps mölla.

Skomakare Hans Önsberg gifte sig med Bengta Larsdotter. Deras första barn föddes den 1 februari 1780 i Gummarp. De flyttade efter 1787 till Höör men återkom till Södra Åsum i början av 1800-talet. De var fattiga och blev inhyses på olika gårdar, flyttade efter ett eller två år från varje gård. Hans avled den 19 december 1826 och hans hustru Bengta den 8 december 1829.

Kirstina Nilsson gifte sig den 27 december 1772 med möllaren Carl Stenberg på Omma nya mölla. Carl avled i hetsig feber den 24 februari 1782, 30 år gammal.

Kirstina gifte om sig med mjölnaren Pehr Hansson den 11 maj 1783. Han dog den 17 mars 1804 i lungsjuka, 58 år gammal. Kirstina följde honom den 7 januari 1814, 60 år gammal.

(I Fyledalen nr 2 2012 kan du på sidan 8 läsa om deras eftermäle samt Pehr Hanssons bouppteckning i nr 1 2013 på sidan 6.)

Stina Önsberg gifte sig med Mattias Jönsson från Björka den 12 december 1778 och bosatte sig där. Stina avled troligen i barnsbränd den 20 november 1782, 25 år gammal. Dottern Christina överlevde. Mattias gifte om sig med Kjerstina Pehrsson och bosatte sig i Omma. Den 19 december 1785 avled han i giftig feber, 36 år gammal.

Drängen Anders Nilsson gifte sig med pigan Karna Jönsson den 21 november 1789. Han övertog arrendet på den gamla möllan i Omma omkring 1787. Karna avled den 14 januari 1804, 32 år gammal. Anders gifte om sig med Bertha Nilsson. Anders avled den 25 januari 1814 av hetsig feber, 54 år gammal.

I bouppteckningen efter den första hustrun finns otaliga skulder och under 1795 gick möllan allt sämre med många inteckningar under åren 1801 – 1804. Prästen skriver i dödboken att Karna dog av oangiven sjukdom.

Den andra hustrun får fart på ekonomin och bouppteckningen efter Anders visar att gården och möllan går med vinst.

En sommardag i början av 1760-talet tog gossen Sven Nilsson farväl av sina föräldrar och syskon. Nu skulle han ut i vida världen för att tjäna sitt uppehälle. Hans fader Nils Hansson Önsberg hade pratat med en möllare som skulle ta honom under sina vingars beskydd.

De stod fortfarande kvar på förstutrappan och vinkade när Sven försvann bakom en krök på vägen. Sven tog ut stegen för det skulle bli en lång vandring. Han hade fått noga inpräntat var han skulle gå. Ganska snart såg han ett stort hus, det tycktes aldrig ta slut. Far hade sagt att det var Övedskloster och att kvarnen som stod på backen där hemma var deras för far bara arrenderade den. Han gick genom den långa trädallén och kom ut på en lite större väg.

Strax innan Harlösa kom en bonde med en vagn dragen av två oxar. Bonden stannade bredvid Sven och frågade vart han var på väg och Sven upplyste honom om det. Hoppa upp så får du åka en bit. Bonden som hette Nils Tufvesson var pratsjuk. Han pekade på än det ena och än det andra som de passerade. I Hammarlunda visade han kyrkan och sade att den stått där i minst sexhundra år. Det är väldigt gammalt, menade han och Sven försökte räkna på det men gav upp.

Strax efter Hammarlunda stannade bonden och sade att här måste du stiga av för jag skall rakt fram, men du skall ta vägen här till höger. Det är inte så långt att gå nu för strax ser du ditt mål Slogstorps mölla. Sven klev av, tackade bonden för att han fått åka med, och såg när kärran fortsatte mot Holmby där bonden hade sin gård.

Möllare Henrik Hansson stod på gården när Sven kom invandrande från landsvägen. Jaså det är min nya mölledräng som kommer, bullrade Henrik. Ja det skall nog bli något av dig också, minsann. Plötsligt stod det två fnittrande flickor framför Sven, de kunde väl vara sisådär 8 – 10 år. Det är mina två döttrar Ingar och Anna. Och det här är min hustru Margareta, som försynt kommit fram från trädgården.

Sven trivdes bra även om det var ett slitsamt arbete och då allra helst på vintern som var den brådsta tiden. Då kunde det bli upp till tjugo timmars arbete om dygnet. Men dagarna och månaderna, ja till och med åren gick och Henriks båda döttrar blev allt vackrare.

1769 gifte sig den äldsta dottern Ingar med en storbonde från Hammarlunda som hette Anders Persson. Sommaren 1772 väntade de sitt första barn. Det blev katastrof, både barnet och modern dog den 3 juni. Föräldrarna var förkrossade och mest fadern, då Ingar hade varit hans älsklingsdotter.

Henrik sörjde och arbetet på möllan blev åsidosatt och Sven fick nästan jobba dubbelt. Efter åtta månader sa hjärtat stopp och Henrik avled den 5 februari 1773. Han efterlämnade änkan Margareta Pehrsson och dottern Anna, som var 19 år och gift.

Sven och Anna fattade tycke för varandra och i början av år 1774 gifte de sig. Nu hade drängen blivit möllare och övertog arrendet på Slogstorp nr 17 med gård och vattenkvarn. Änkan Margareta sattes på undantag och avled den 28 maj 1786.

Sven och Anna fick fem barn, Nils, Henrik, Stina, Ingar och Margareta. Det första barnet föddes i februari 1775, ungefär ett år efter vigseln.

Sven fortsatte att driva vattenkvarnen fram till år 1800. Då övergick arrendet till sonen Henrik. Arrendekontraktet är bevarat och omtalar att Henrik Svensson årligen skulle leverera sex tunnor rågmjöl och 6 tunnor kornmjöl till herrgården (Löberöds gods) och mala tullfritt herrskapets mald. Vidare hålla kvarnverket i stånd och i övrigt sköta åker och egendom enligt lag och kungliga förordningar. Om han uppfyllde dessa krav så befalldes han anmäla sig hos kronobetjäningen för att bli antecknad som åbo för hemmanet och kvarnstället. Undertecknat av C. Cronholm på herr Greve Jacob de la Gardies vägnar i Löberöd den 20 maj år 1800.

Slogstorps mölla. Kombinerad vatten- och väderkvarn.

Sven Nilsson och hans hustru Anna Henriksdotter blir inhyse och hos dem bor också dottern Margareta som i det närmsta är blind. I februari 1803 avlider Anna och Nils följer henne den 3 april 1815.

På ett onummerat gatuhus under Slogstorp nr 17 flyttar soldaten Ola Hansson Djerf in 1816. Han gifter sig med Margareta den 13 januari 1816. Samma år får de en dotter som döps till Anna. Året därpå flyttar de till Högseröd.

Henrik Svensson och hans hustru Elna Pehrsdotter fortsätter att driva kvarnen fram till 1820, då arrendet går till mjölnare Isac Berg. Familjen flyttar till Västra Sallerups socken.

Sven Nilsson och Anna Henriksdotters son Nils gifter sig den 4 februari 1797 med Boel Andersdotter från Harlösa. De bor kvar i Slogstorp men 1801 flyttar de till Hammarlunda och år 1810 återfinnes de på Hunneberga nr 19. Den 15 augusti 1810 avlider hustrun i barnsövd.

På gården arbetar pigan Hanna Jeppasdotter, född den 8 oktober 1773 i Harlösa. Den 6 april 1811 gifter sig Nils med Hanna. Barn sätts till världen 1812, 1817 och 1819.

SLOGSTORPS MÖLLA

omtalas i ett kungligt brev den 28 april 1638 adresserat till domkapitlet i Lund med en förfrågan om de kunde tillstyrka att "herren till Örs kloster" (Övedskloster) Henrik Lindenow fick ett mageskifte (da. ägobyte) och tillbyta sig bland annat Slogstorps mölla.

År 1666 sålde han Övedskloster med tillhörande hemman, kvarnar och skogar åt det svenska riksrådet och fältmarskalken Carl Mauritz Lewenhaupt. Denne var 46 år gammal när köpet gjordes men redan i december samma år avled han och hans näst äldsta son, greve Carl Gustav Lewenhaupt, född 1662, ärvde Övedskloster.

Kvarnen är unik då den är en kombinerad vatten- och väderkvarn. Ursprungligen hade den två vattenhjul. Den kom så småningom att tillhöra Löberöds gods och i början av 1800-talet ägdes den av greve Jacob del la Gardie, gift med Christina Ramel.

I Löberöds gods finns bevarade jordeböcker från 1842 där det omtalas att i Slogstorp nr 17 1/16 mtl insocknes finns ett större hus, och en vattenkvarn som ger 20 tunnor spannmål årligen. Har åker 80, äng 40, fäläd 15.

Men redan 1671 finns en Anders Möllare som arrenderar kvarnen av ägaren Hans Ramel till Löberöds gods. Och ännu senare omkring 1744 möllare Henrik Hansson vars dotter Sven Nilsson gifte sig med år 1774.

År 1882 byggdes en holländsk väderkvarn ovanpå vattenkvarnen. Därav blev den unik och den enda som finns bevarad. Under 1800-talet har det också funnits ett bageri och bränneri i möllebostaden.

SKVALTKVARNEN

är den enklaste vattendrivna kvarnen för malning av säd och omnämns första gången i vårt land på 1100-talet. Den ersattes så småningom av hjulkvarnen som byggdes vid stridare vattendrag och fick då större kapacitet.

De första väderkvarnarna i Europa byggdes under 1100-talet och var stolpkvarnar. Kvarnhuset med vingar vreds kring en kraftig stolpe för att kunna fånga vinden på bästa sätt. De kallades i Sverige för stubbamöllor eller stubbkvarnar.

Den holländska väderkvarnen uppfanns på 1600-talet och den äldsta i Skåne torde kunna räkna sina anor från slutet av 1700-talet.

Här var endast huven (hättan) vridbar, den övriga byggnaden var fast. Grunden var i sten medan allt annat var i trä. Den byggdes gärna på en höjd, om det fanns en sådan, för att vinden skulle kunna ge mer kraft.

Ganska snart ersattes kvarnarnas drivhjul av trä med järndrev och kvarnstenarna av metallvalsar. De var lättare att sköta och gav finare mjöl. Kvarnvingarna förändrades också.

När den industriella revolutionen kom under mitten av 1800-talet med förändringar och uppfinningar som till stor del byggde på ångkraften gick väderkvarnarnas betydelse tillbaka.

Kvarnvingarna hade stor kraft och i en skånsk tidning den 27 september 1887 kunde man läsa följande: "Igår träffades mjölnare Nils Åkessons åttaåriga dotter av en kvarnvinge varvid hon genast avled. Händelsen inträffade vid väderkvarnen i Fogdarp."

Skabersjö mölla. Stubbamölla.

Aggarps mölla. Holländare.

Försäkrings Aktie Bolaget Skandian försäkrar mot branden under följande allmänna och efter-
 följande särskilda villor av Hörbyns Kvarn Herr Jöns Ohlson
 belägen i Hörby af Hörby socken, Frosta härad och Malmöhus län
 i egenskap af ägare som börjar äfven till
 för en del af ett år och skall samman-
 ändras den förste Mars attiofve och skall samman-
 ändras den förste Mars attiofva till ett belopp

medelstämmande egendom enligt följande förteckning:
 1. 13000 Kronor i Hollandskt widernijetkvarn med
 korn, drifven med ånga, af lokomobil och wäder,
 samt af eke- och furutränor under tak af
 dels asfaltpapp och dels spån.
 2. 2000 Kronor i lokomobil inom trädens under spåntak,
 3. 1200 Kronor i Borringshus af bräddskärl rätens,
 samt under spåntak,
 4. 300 Kronor i Uthrustningar af bräddskärl rätens,
 samt under spåntak,
 5. 1000 Kronor i Spannmål och mjöl förvarad dels
 i kvarnen och dels i Borringshuset,
 6. 500 Kronor i förvarad i Borringshuset
 samt i förvarad i Borringshuset,
 och befrädligt i ofruktiga ställen.

Anmärkning
 Kvarn med 12 hest ofruktiga lokomobil sattes härmed i verti-
 kal ångmaskin med 7 hestkraft. Hörby den 7. Mars 1883.
 J. J. J. J.

Bolaget erkänner sig hafva emottagit premien för försäkrade följande med Swänska
fruktlofen Kronor
Hörby den 15te Mars 1883 färdig
 Å Försäkrings Aktiebolaget Skandias vägnar.
 J. J. J. J.

Denna försäkring togs på en väderkvarn i Hörby 1883. Kvarnen brann ner lördagen den 25 juli 1885. I försäkringsbrevet kan man se hur kvarnen var byggd. Det finns också ett förhör i anslutning till brevet. (Finns på Försäkringsbolaget Skandias arkiv i Norrköping.)

Källor:

Landsarkivet i Lund.

Tidningsarkivet i Lund.

Kvällsstunden nr 13. 2014.

Hörby i äldre tider av Per-Gunnar Mörck. 1987.

Handbok för resor till Skånska slott av Ragnar Lönnäng. 2003.

Färs härads historia av Gottfrid Björkelund. 1973.

Skånska möllor av Carita Johansson. 2003.

Foto 2014.